

20.3.2025

Sosiaali- ja terveysministeriö

Tasa-arvovaltuutetun esitys resursseista budjettilakien toimeenpanoon

Tasa-arvovaltuutetun resurssitarpeet palkka-avoimuusdirektiivin toimeenpanossa

Tasa-arvovaltuutettu on aikaisemmin todennut, että ns. palkka-avoimuusdirektiivissä valtuutetulle esitetyt tehtävät aiheuttavat 400 000 euron lisämäärärahatarpeen. Nyt loppusuoralla olevassa direktiivin kansallisessa toimeenpanossa esitetään, että tasa-arvovaltuutettu nimetään direktiivin 29 artiklan 2. kohdan mukaiseksi valvontaelimeksi. 29 artiklan 3. kohdan mukaisesti jäsenvaltioiden on varmistettava, että valvontaelimen tehtäviin kuuluvat seuraavat direktiivissä luetellut tehtävät:

- a) lisätä tietoisuutta julkisten ja yksityisten yritysten ja organisaatioiden, työmarkkinaosapuolten ja suuren yleisön keskuudessa samapalkkaisuuden periaatteen ja palkkauksen läpinäkyvyyttä koskevan oikeuden edistämiseksi, myös puuttumalla intersektionaaliseen syrjintään, joka liittyy samasta tai samanarvoisesta työstä maksettavaan samaan palkkaan;
- b) analysoida sukupuolten välisen palkkaeron syitä ja kehittää välineitä helpottamaan palkkauksen eriarvoisuuden arviointia hyödyntäen erityisesti Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE) analyttistä työtä ja välineitä;
- c) kerätä työnantajilta 9 artiklan 7 kohdan mukaisesti saatuja tietoja ja julkaista viipymättä 9 artiklan 1 kohdan a–f alakohdassa tarkoitettut tiedot helposti saatavassa ja käyttäjäystävällisessä muodossa, joka mahdollistaa vertailun asianomaisen jäsenvaltion työnantajien, toimialojen ja alueiden välillä, ja varmistaa, että neljän edellisen vuoden tiedot ovat saatavilla, jos ne ovat käytettävissä;
- d) kerätä 10 artiklan 3 kohdassa tarkoitettut yhteiset palkka-arvioinnit;
- e) koota tiedot toimivaltaisille viranomaisille, myös tasa-arvoelimille, tehtyjen palkkasyrjintää koskevien valitusten sekä kansallisissa tuomioistuimissa nostettujen kanteiden määrästä ja tyypeistä.

Lisäksi direktiivin mukaisesti valtuutetun tulee osallistua saman ja samanarvoisen työn arviointimenetelmien kehittämiseen (4 artikla), toteuttaa työntekijän tiedonsaantioikeutta työnantajalta (7 artikla) sekä osallistua yksittäisen työnantajan palkkaerojen korjaamiseen (10 artikla, 4. kohta).

Merkittävin direktiivistä johtuva valtuutetun tehtävä on valvoa samapalkkaisuuden periaatteen toteutumista yrityksissä ja julkisen sektorin toimijoissa, joiden lukumääräksi on valmistelutyössä arvioitu n. 2000 toimijaa. Valtuutettu myös vastaa yritysten raportointivelvollisuuden valvonnasta käyttäen apunaan tilastokeskuksen asiantuntemusta ja tiedonkeruuta.

Valtuutettu toteaa, että direktiivistä aiheutuvat lisätehtävät edellyttävät yhteensä vähintään 4 henkilön lisärekrytointia direktiivin edellyttämiin tehtäviin.

Voidakseen valvoa ja kehittää samapalkkaisuuden toteutumista yrityksissä direktiivin edellyttämällä tavalla, on valtuutetun rekrytoitava 3 erityisasiantuntijaa, jotka erikoistuvat samapalkkaisuuden periaatteen loukkauksiin puuttumiseen ja direktiivistä aiheutuviin valvontatehtäviin. Näistä kolmesta erityisasiantuntijasta yhden on tarkoitus erityisesti vahvistaa valtuutetun toimiston osaamista samanarvoisen työn arviointimenetelmissä (29 artikla 3b -kohta) osallistuen myös 10 artiklan 4. kohdan mukaisesti palkkaerojen korjaamiseen yrityksissä. Kahden muun erityisasiantuntijan tulee keskittyä direktiivin valvonta- ja toimeenpanotehtäviin, jotka kohdistuvat n. 2000 yritykseen sekä julkisen sektorin toimijaan. Direktiivin edellyttämät viestintä ja tiedotustehtävät edellyttävät valtuutetun viestinnän vahvistamista viestintäasiantuntijalla, jonka tehtäviin kuuluvat myös direktiivin edellyttämät tilastointi ja tiedonkeruutehtävät.

Toiminta- ja vuokratuineen direktiivin toimeenpanosta valmistelussa esitetyllä tavalla aiheutuu valtuutetulle yhteensä 400 000 euron vuosittaiset lisäkulut.

Tasa-arvovaltuutetun resurssitarpeet työelämän tasa-arvo ja perhevapaat -työryhmän ehdotusten toimeenpanossa.

Näiden ehdotusten toimeenpano liittyy läheisesti tasa-arvovaltuutetun määrärahatilanteen jälkeenjääneisyyteen. Tasa-arvovaltuutetun asiamäärä on kasvanut vuodesta 2020 lähtien 55%, mutta käytettävissä olevat määrärahat eivät ole kasvaneet vastaavasti. Valtuutettu joutuu nyt voimakkaasti rajaamaan syrjintää kokeneille antamia palvelujaan.

Valtuutetun resurssien vahvistaminen on välttämätöntä, kun yhteydenottojen määrä kasvaa vuosittain. Valtuutettu ottaa mielellään vastaan lisäresursseja voidakseen käyttää niitä työryhmän esittämällä tavalla

avustaakseen syrjittyjä näiden oikeuksien turvaamisessa oikeusprosesseissa. Tällä tehtävällä on yhteys myös palkka-avoimuusdirektiivin toimeenpanoon.

Palkka-avoimuusdirektiivin 15 artiklassa edellytetään, että tasa-arvoelimellä on oikeus muun muassa osallistua tuomioistuinmenettelyyn, jossa käsitellään samapalkkaisuuteen liittyviä väitettyjä loukkauksia. Tasa-arvovaltuutetulle ei kuitenkaan ole vastaavaa oikeutta kuin yhdenvertaisuusvaltuutetulla on tulla kuulluksi oikeudessa syrjintäasiaa käsiteltäessä (yhdenvertaisuuslain 27§:n mukaisesti). Tasa-arvovaltuutetulle vastaava oikeus on tarkoitus lisätä tasa-arvoelimiä koskevan direktiivin (EU 1500/2023) toimeenpanon yhteydessä koska myös tämän direktiivin 10 artiklan 2. kohta edellyttää tasa-arvoelimelle oikeutta esittää huomioita tuomioistuimelle. Käsiteltäväksi tulevien asioiden määrää on vaikea arvioida, mutta yhdenvertaisuusvaltuutettu on vuosittain antanut kymmeniä lausuntoja tuomioistuimille.

Valtuutettu katsoo, että yhdenkin henkilötyövuoden lisäys välttämättömine tietotekniikka-, vuokra- ja toimintakuluineen olisi merkittävä askel valtuutetun toiminnan laajentamiseksi. Vuonna 2026 tämä tarkoittaa toimintamenojen lisäämistä 100 000 eurolla, ja myöhempinä vuosina asian vaatiman työmäärän ja resurssien arvioimista oikeusministeriön kanssa.

Tasa-arvovaltuutettu on priorisoinut toimintojaan niin, että syrjinnän uhrin tukeminen ja syrjintään puuttuminen on nostettu muiden tehtävien yli. Tämän takia valtuutettu vain erittäin rajoitetusti on voinut toteuttaa tutkimus- tai selvitystehtäviä. Valtuutettu pitää kuitenkin oikeudellisen aineiston kokoamista raskaus- ja perhevapaasyrjinnästä tärkeänä lisäelementtinä edistettäessä sukupuolten tasa-arvoa. **Valtuutettu arvioi, että tämän tehtävän toteuttaminen olisi mahdollista 85 000 euron lisärahoituksen turvin.**

Tasa-arvovaltuutettu

Rainer Hiltunen